

LUITENANT-ADMIRAAL
WILLEM JOSEPH BARON VAN GHENT
(uit het Marineblad 49^e jaargang, 1934)

Nu Harer Majesteit de Koningin heeft behaagd aan een Harer torpedobootjagers den naam „van Ghent" te geven, en, zoo ver ik weet, nog nimmer een levensbeschrijving, hoe kort ook, van dezen luitenant-admiraal het licht zag, zal ik in de volgende bladzijden zijn daden en verrichtingen, en zijn beteekenis voor onze Zeemacht en voor ons Land schetsen, opdat blijke hoe zeer hij de groote eer waardig is dat een Nederlandsche oorlogsbodem zijn naam zal dragen.

Toen na den rampspoedigen zeeslag bij Lowestofft op den 13^{den} Juni 1665 duidelijk was gebleken hoe weinig men vertrouwen kon op de aan boord onzer schepen geplaatste zeesoldaten, en de luitenant-admiraal Johan Evertsen zelfs rapporteerde „aan Haer Hoog Mogenden niet te connen onthouden dat de soldaten de Marine soo gansch slecht bevonden wierden dat het niet om seggen is, ende dat in al haer doen, kruijpende bij vijf en twintiche en meer weg wanneer wij voor den vijand quamen", besloten de Staten van Holland, na advies te hebben ingewonnen bij den luitenant-admiraal de Ruyter, een afzonderlijk „regiment de Marine" op te richten. Negentien compagnieën, bestaande uit „bequaame zeeluijden die alreede eenige tochten ter zee hadden gedaan" zouden worden aangewezen voor den dienst ter zee, en als eerste „kornel" kozen de Staten van Holland den luitenant-kolonel van het regiment Walen, tevens gouverneur van Hellevoetsluis, W. J. Baron van Ghent.

Van Ghent had, toen hem den 21^{sten} December 1665 het bevel over dit eerste korps Mariniers werd opgedragen, een diensttijd van ongeveer twintig jaren als officier bij het Staatsche leger achter den rug. Blijkens een request aan de Staten van Holland, ¹⁾ van 1662 of '63, waarin hij verzocht begunstigd te worden met een bezoldigde majoorsplaats in het regiment Walen van den Graaf van Hoorn, had hij toen reeds gedurende achttien jaren den Lande gediend, en o.a. de onderneming van de Ruyter naar het eiland Funen, in 1659, medegemaakt. ²⁾ Den 6^{den} Maart 1663 kreeg hij zijn aanstelling tot „sergeant-majoor", den 3^{den} December 1664 volgde zijn benoeming tot luitenant kolonel en tevens tot gouverneur van Hellevoetsluis.

Was, voor zoover wij weten, de deelneming aan de expeditie naar Funen tot nog toe de eenige rechtstreeksche aanraking van van Ghent met onze Zeemacht geweest, in Augustus 1665 zien wij hem aan boord van een der schepen van de vloot die, onder bevel van de Ruyter, in het midden dier maand in zee stak om de in Bergen, in Noorwegen, liggende rijke retourvloot van Pieter de Bitter veilig thuis te brengen. Behalve hij, hadden nog vier andere hooge landofficieren, waaronder de twee kolonels Dolman en Mauregnault, zich ingescheept, ³⁾ doch Johan de Witt, Huygens en Boreel (als Gedeputeerden van de Staten-Generaal), de Ruyter en de overige vlagofficieren, wezen van Ghent aan om bij aankomst voor Bergen, op den 29^{sten} Augustus, zich naar den wal te begeven teneinde den Gouverneur, den Generaal Ahlefeldt, dank te betuigen voor de door hem verleende hulp gedurende den Engelschen aanval van den 12^{den} Augustus, en zijn medewerking te verzoeken dat de koopvaarders zoo spoedig mogelijk zee konden kiezen. ⁴⁾

1 Militaire Spectator 1851, p. 112

2 In zijn request vermeldt van Ghent dat hij reeds jarenlang een majoorsplaats bekleedt, doch zonder eenig tractement daarvoor te ontvangen.

3 Zie Verbael der Gedeputeerden (adm. arch. no. 1026), op 14 Aug 1665.

4 Zie mijn „Retourvloot van Pieter de Bitter", p. 56, met Bijlagen O en P.

Ook de verdere onderhandelingen met Ahlefeldt zijn door van Ghent gevoerd, en de nauwe aanraking die hij dientengevolge met de machthebbers op de vloot heeft gehad, is waarschijnlijk niet vreemd aan zijn spoedig na de terugkomst der vloot gevolgde benoeming tot commandant van het nieuw opgerichte „regiment de Marine”, met den rang van kolonel.

Deze aanstelling dateert van den 21^{sten} December; op denzelfden dag werden François Palm en graaf Johan van Hoorn tot luitenant-kolonel en sergeant-majoor bij het regiment benoemd. Zeer goed zagen de Staten-Generaal in dat, wilde de nieuwe organisatie werkelijk verbetering brengen, de hoogste bevelvoerders, als hun manschappen te scheep gingen, niet aan den wal mochten blijven en dat hun integendeel alle gelegenheid moest worden gegeven zich vertrouwd te maken met de eigenaardige omstandigheden waaronder de zeesoldaten aan boord zouden moeten leven en vechten. Zij noodigden daarom de drie Hollandsche admiraliteiten, die van de Maas, van Amsterdam en van het Noorderkwartier, uit voor ieder der drie hierbovengenoemde hoofdofficieren ter beschikking te stellen „een bequaem schip van oorloge, om daarmede haer eygen eer ende reputatie, soo wel als den dienst vant Landt te connen waarnemen ende betrachten”.⁵⁾ Toen dan ook op den 1^{sten} Juni van het volgend jaar de Ruyter met zijn vloot in zee stak om den vijand op te zoeken en slag te leveren, voerde in die vloot de kolonel van Ghent het bevel over het schip „Gelderland” van de admiraliteit van de Maas, bewapend met 66 stukken en bemand met 305 matrozen en 45 mariniers, de luitenant-kolonel Palm over de „Kruiningen”, van Amsterdam, van 60 stukken, en de graaf van Hoorn over een tweede schip „Gelderland”, van het Noorderkwartier, van 64 stukken. Niet alleen waren dus van Ghent en zijn hoofdofficieren hiermede geheel tot de Zeemacht overgegaan, doch daar hij en zijn onderhebbende bodem in de officieele schepenlijsten steeds onmiddellijk na de vlagofficieren, en vóór de overige kapiteins worden genoemd, was hem blijkbaar een positie gegeven die in overeenstemming was met zijn hoogen rang van kolonel-commandant van een regiment van bijna twintig compagnieën.

Het eerste scheepscommando van van Ghent heeft slechts kort geduurd; vroeg in den ochtend van den 11^{den} Juni, den eersten dag van den Vierdaagschen Zeeslag, liep de wind naar het zuidwesten, een stijve koelte begon te waaien, en ten tien ure, nog vóór een schot was gelost, verloor de „Gelderland” door het stampen van het schip haar fokkemast en haar boegspriet, en brak haar groote ra acht of tien voet van den nok in stukken. De Ruyter gelastte van Ghent zijn ontredderden bodem, die een der best bewapende schepen van de vloot was, naar een Nederlandsche haven te laten sleepen, doch stond toe dat hij zelf overging op het „Wapen van Utrecht” van kapitein Hendrik Gotskens, die als een der „secondes of bijstanders” van de „Zeven Provinciën” direct voor of achter het vlaggeschip van de Ruyter den strijd zou medemaken.⁶⁾ Al is het dan ook niet als commandant van een schip, toch heeft hij van zeer nabij de Ruyters beleid in deze geweldige worsteling van den 11^{den}, 12^{den}, 13^{den} en 14^{den} Juni 1666 kunnen bewonderen.

Toen reeds in de eerste dagen van Juli de Ruyter weder zee koos, was de „Gelderland” hersteld en voegde van Ghent zich als kapitein van dit schip onder de vlag. Den 3^{den} Juli had aan boord der „Zeven Provinciën” een bespreking plaats gehad met de Gedeputeerden van de Staten-Generaal en de Gecommitteerden der admiraliteiten, en de toen opgestelde instructie voor den opperbevelhebber hield in „dat men geerne zoude zien dat 's vijands vloote op 't onvoorzienst, en noch in 't ongereede weezende, zelfs ter plaatze daar de zelve was leggende, wierde overvallen; en dat, met alle promptitude en doenlijke snelheid’.⁷⁾ Drie dagen later werd dit plan in den krijgsraad gebracht, doch al spoedig bleek dat de beschikbare loodsen ernstige bezwaren maakten tegen het opvaren van de Rivier van Londen, en „werd men haast gewaar dat dit stuk zoo licht niet was, als men zich in den Haag inbeeldde”.⁸⁾ Toch zeilde men naar den mond der Theems;

5 Verg. Ten Raa en de Bas, Het Staatsche Leger, V, p. 147. (Breda, 1921).

6 Brandt (1746), p. 468, 476 en 478.

7 Brandt, p. 502.

8 T.a.p.p. 503.

hier vernemende dat op de reede van Duins geen schepen lagen, en dat de hooger op de rivier liggende scheepsmacht zeker tijdig gewaarschuwd zou worden van de nadering der onzen, veranderde men van plan en bereidde een landing van een 7500 man voor, onder leiding van van Ghent, op de kust van Noord-Voorland. Toen evenwel bleek dat de vijand alle maatregelen had genomen tegen een dergelijken aanval, de loodsen niet op de hoogte waren van de vaarwaters, en een Engelsch eskader bij Harwich gereed lag om in te grijpen, „was de Ruyter te wijs om zulk een ongeziene en onmogelijke aanslag zoo los bij der hand te neemen”.⁹⁾ Onze vloot zeilde weder naar buiten om daar, op de Vlakke Zee, beoosten den Theemsmond, den vijand af te wachten.

Den 1^{sten} Augustus zag men de Engelsche vloot met de eb de rivier afdrijven; drie dagen later nam de voor ons zoo noodlottige Tweedaagsche Zeeslag, die eindigde met den beroemden aftocht van de Ruyter, een aanvang.

In dezen strijd heeft van Ghent de groote eer genoten aangewezen te zijn als een der secondes van het vlaggeschip van de Ruyter. Uiteraard zochten onze admirals hiervoor die kapiteins uit, in wie zij het volste vertrouwen stelden, en op wie zij in alle omstandigheden meenden te kunnen rekenen; en dat van Ghent hiervoor werd uitverkoren bewijst welk een goede reputatie hij reeds had weten te verwerven. Bij deze keuze van de Ruyter kan provincialisme of bevoorrechtiging wegens hooge geboorte niet hebben gegolden, en moeten alleen van Ghents deugden als krijgsman den doorslag hebben gegeven.¹⁰⁾

Van Ghent heeft zich deze onderscheiding ten volle waardig getoond. Onder de weinige namen van kapiteins die Brandt in zijn uitvoerig relaas van den slag noemt, komt die van van Ghent met eere voor; totdat zijn schip reddeloos geschoten was heeft hij zijn opperbevelhebber onder de meest hachelijke omstandigheden getrouw bijgestaan; en toen de „Royal Charles”, met de vlaggen van Monck en Prins Robert van top, tezamen met de grootste schepen van den vijand en enkele branders een laatste poging deden de „Zeven Provinciën” te veroveren, „kreeg de Royal Charles so veel dat hij wel in 't Gasthuys mogt gaen, want zijn tuychje was hij van boven soo schoon quijt, als een af-gemaeyde Acker; de Ruyter draeyden uit, door hulp van zijne loffelijcke seconden, daer van Ghent geen kleyne eer behaalde”.¹¹⁾

De Ruyter heeft den ongelukkigen afloop van dezen slag geweten aan den aanvoerder onzer achterhoede, den luitenant admiraal Cornelis Tromp; deze had zich met zijn eskader, al vechtende, van de hoofdmacht verwijderd, en was daardoor, volgens onzen opperbevelhebber, de oorzaak geweest van onze nederlaag. „Met harde ende oock eenige seer onbetaemelijcke woorden” had de Ruyter Tromp bejegend, en bovendien diens vice-admiraal Sweers en den schout-bij-nacht van der Zaen „oock met gelycke hevicheydt ende impetuositeyt, boven op 't halff verdeck, ende sulx in presentie van 't scheepsvolck” de les gelezen.¹²⁾ Tromp, overtuigd gedaan te hebben wat zijn eer en zijn plicht hem voorschreven, had den Staten-Generaal schriftelijk medegedeeld dat het hem „onlydelijck was van de Ruyter voor oorsaecke van de nederlage, ende voor een schelm gedecriteerd te worden”,¹³⁾ Na dit „krackeel” tusschen de twee hoogste bevelvoerders onzer navale macht waren de Staten van Holland van meening dat men

9 T.a.p.p. 504.

10 In het standaardwerk „De Geschiedenis van het Nederlandsche Zeewezen” (II, p. 178), noemt de schrijver Jhr. Mr. J. C. de Jonge de verheffing van den Kolonel van het „regiment de marine”, Willem Joseph Baron van Ghent, en die van den kolonel van het Staatsche leger Hans Willem van Aylva tot luitenant-admiraal „bewijzen hoezeer de provincialistische en aristocratische geest in die dagen heerschte, zelfs nadat het voorbeeld van Wassenaar geleerd had welke schadelijke gevolgen zulks voor het Vaderland had”. Voor wat van Aylva aangaat moge dit misschien juist zijn, voor wat van Ghent betreft maken ook diens daden vóór zijn benoeming tot den hoogsten rang bij de Zeemacht — en dus niet alleen zijn hooge geboorte en zijn geboortestreek — deze bevordering verklaarbaar; en bovendien rechtvaardigen zijn verrichtingen na zijn benoeming haar dubbel en dwars.

11 Hollanritze Mercurius 1666, p. 116.

12 Brieven van de Witt, uitg. Japikse, III, p. 203.

13 Aitzema V, p. 731.

onder de gegeven omstandigheden onmogelijk beide vlootvoogden kon handhaven. Den 20^{sten} Augustus besloten zij, „oock in aghtinge genomen verscheyden voorgaende onordentelijckheden ende inobedientien" door Tromp gepleegd, dezen zijn aanstelling tot luitenant-admiraal te ontnemen, en, op voorstel der Amsterdamsche admiraliteit, van Ghent tot zijn opvolger te benoemen. Hoewel Tromp zich in die dagen „seer submis ende humbel" toonde, verklaarde bereid te zijn aan de Ruyter alle satisfactie te geven, en zelfs verzocht, indien het bevel over zijn eskader aan een ander mocht worden opgedragen, als kapitein van een der secondes van de Ruyter in de gelegenheid te worden gesteld te bewijzen „den selven nooit te willen verlaten, maer syn leven gaerne voor hem te willen opofferen", zijn de Staten van Holland hiervoor niet gezwicht. Ook de pogingen door de Witt in het werk gesteld om Tromp voor de vloot te behouden, hebben niet mogen baten; den 24^{sten} Augustus hebben de Staten, „in consideratie van 't veranderlyck ende brouillant humeur" van hun luitenant-admiraal, en verder omdat hij, „in syn passien vervallende, sigh selfs niet capabel is te bedwingen", hem zijn ontslag medegedeeld, en hem verboden voorloopig den Haag te verlaten of eenige correspondentie met het vlootpersoneel te onderhouden.¹⁴⁾

Van Ghent heeft ernstig bezwaar gemaakt tegen zijn benoeming tot luitenant-admiraal. Wel zeide hij Hun Hoog Mogenden dankbaar te zijn voor de hem betoonde „gunst en genade", doch hij verklaarde van harte te wenschen niet tot zulk een verantwoordelijk ambt te worden benoemd. Hij had hiervoor nog te kort de zee bevaren; nimmer was zijn bedoeling geweest bij de zeemacht te blijven dienen; het ontbrak hem aan de noodige zeemanschap, en hij „bevond zich niet alleen ten hoogste bekommert, maar ook onbequaem" om een eskader te commandeeren. De Edel Groot Mogende Heeren gingen hierop echter niet in, en zij besloten dit van Ghent zou worden „verzocht, aangemaand en des noods precies gelast" zonder uitstel het hooge ambt op zich te nemen; en eerst toen heeft van Ghent, daartoe mede aangespoord door Tromp, den eed als luitenant-admiraal bij de admiraliteit van Amsterdam afgelegd.¹⁵⁾

De houding van Tromp in deze aangelegenheid is zeer te loven; nadat zijn eerste verontwaardiging over de Ruyters — overigens zeer begrijpelijke — beschuldigingen was uitgewoed, heeft hij zijn bereidwilligheid, den twist bij te leggen door zijn verontschuldigen aan te bieden, onweerlegbaar getoond, en van zijn beste bedoelingen doen blijken. Vooral zijn raad aan van Ghent den hem aangeboden hoogen rang te aanvaarden, strekt den zoon van Bestevaer tot eer; maar tevens zien wij daaruit dat deze ervaren vechtadmiraal hooge verwachtingen van van Ghent koesterde, en hem, in de gegeven omstandigheden, als den meest geschikten man voor het moeilijke en verantwoordelijke ambt beschouwde.

Ook Johan de Witt heeft zich hierin van zijn beste zijde laten kennen. Hun zoo geheel verschillende politieke denkbeelden hebben den machtigen raadpensionaris niet verhinderd voor den in ongenade gevallen luitenant-admiraal op te komen', uit zijn vele brieven over den twist, en over het ontslag en de opvolging van Tromp, blijkt hoe goed hij beide partijen heeft kunnen begrijpen, en hoe van harte hij gewenscht heeft, in het waarachtige belang van het Land, dat alle betrokkenen zouden kunnen vergeten wat de eerste dagen na den slag gebeurd en gezegd was. En als zijns ondanks Tromp toch wordt weggestuurd, en van Ghent diens plaats inneemt, schrijft hij den 3^{den} September uit Vlissingen dat „Gode zy loff, in de vlote alles seer wel staet, ende dat de veranderinge van den heer Tromp, mitsgaeders d'introductie van den heer van Gent, gansch geen alteratie heeft gecauseert". Tot zijn vreugde kan hij bovendien melden dat „genoechsame lieffde en affectie" tot den nieuwen luitenant-admiraal bestaat, en dat de hoofdofficieren der vloot, „noyt in meerder eenigheydt ende beter correspondentie" geweest zijn dan nu.¹⁶⁾

Dat ondanks de opgewonden, verontwaardigde stemming onder de vlagofficieren,

14 Brieven van de Witt, uitg. 1723, II, p. 326.

15 Brandt, p. 528; Leven van Tromp, p. 348.

16 Brieven van de Witt, uitg. Japikse, III, p. 211, en id. uitg. 1723; II, p. 340.

kapiteins en matrozen van Tromps eskader na de in het openbaar uitgesproken verwijten van de Ruyter, van Ghent zonder eenige moeilijkheden zijn vlag aan den grooten top van het admiraalsschip van de voorhoede heeft kunnen hijschen, ter vervanging van die van zijn populaireren voorganger, pleit voor de goede reputatie die van Ghent op de vloot genoot. Geen enkele aanwijzing bestaat dat de benoeming van den kolonel van het regiment zeesoldaten tot luitenant-admiraal, bij wien ook, kwaad bloed heeft gezet. In den tegenwoordigen tijd, nu een kolonel van het leger gelijk gesteld is aan een kapitein ter zee, zou een bevordering als die van van Ghent, met voorbijgaan van een schout-bij-nacht en een vice-admiraal, zoo al geen naijver, dan toch zeker eenige verwondering wekken. In de zeventiende eeuw waren de verhoudingen echter geheel anders. Kapiteins te land en kapiteins ter zee bekleedden denzelfden rang, een kolonel van het leger was minstens even hoog, zoo niet hooger, dan een vice-admiraal. Toen in begin Mei 1659 eenige hoofdofficieren van de troepen, die met de Ruyters vloot zouden worden overgevoerd naar de Somt, orders ontvingen van de Staten-Generaal om gedurende de reis zitting te nemen in de door den viceadmiraal de Ruyter gepresideerde zee krijgsraden, verzetten de kolonels zich hiertegen. Zij beweerden „dat de charge van collonel veel gereleveerder was als die van een viceadmiraal, dat noyt collonels bij tijden des Princen van Orangien hadde willen zitten onder den president van een Crijghsraedt, en oock dat de Engelsche collonels binnen scheepsboordt waren boven de vice-admiraels, hebbende een tractement van tien duysent guldens jaers". Zij boden echter aan mede te gaan als passagiers, belovende bij een mogelijk gevecht hun soldaten naar behooren te zullen encourageeren. De Staten-Generaal hielden echter voet bij stuk, voor zoo ver het de zittingen van den krijgsraad betrof, „maer ordonneerden anders, ende selfs in 't eeten aen de tafel in de cajuyt, dat de collonels souden zitten boven de viceadmirael".¹⁷⁾ Dit wetende behoef het uitblijven van teekenen van naijver ons niet meer te verwonderen.

Den 5^{den} September 1666, juist een maand na de Ruyters terugtocht, stak onze vloot weder in zee, verdeeld in drie eskaders, waarvan één onder het bevel van van Ghent. Eenige malen heeft groote kans bestaan dat een derde zeeslag in dit jaar zou worden geleverd, doch ten slotte is onze scheepsmacht medio October, zonder dat een bloedige ontmoeting met den vijand had plaats gehad, weder binnen geloopt. Johan de Witt heeft een gedeelte van den tocht medegemaakt; de Ruyter is ongesteld geworden en de raadpensionaris, bijgestaan door den luitenant-admiraal van Rotterdam, Aert van Nes, heeft gedurende de laatste weken de leiding op zich genomen. De Witt noemt in zijn vele brieven uit dezen tijd den naam van van Ghent niet, alleen in algemeene termen laat hij zich bijzonder gunstig uit over de vlagofficieren van de vloot. Of van Ghent de hand heeft gehad in de vele goede regelingen op zeetactisch gebied gedurende dezen tocht gemaakt, is mij niet gebleken.¹⁸⁾

In het voorjaar van 1667 is van Ghent voor het eerst zelfstandig met een eskader in zee gestoken. In April lag een vloot van ongeveer 300 koopvaarders zeilklaar op de reede van Texel, toen de regeering vernam dat een 25 Engelsche en Schotsche fregatten en kapers op het punt stonden uit de Rivier van Edinburg te loopen om onze koopvaarders te onderscheppen. Van Ghent kreeg nu opdracht met 24 oorlogsschepen den vijand op te zoeken en aan te tasten;¹⁹⁾ het in het Rijksarchief berustende verslag van dezen tocht, met het daarbij behorende rapport van den kapitein Thomas Tobias,²⁰⁾ laat ik, daar het nog nimmer werd gedrukt, hierachter in extenso

17 Aitzema, IX, kleine uitgave, p. 399.

18 Zie o.a. mijn „De Zeeslag op Schooneveld", p. 132.

19 De hier gegeven voorstelling wijkt af van die van de Jonge (II, p. 163) en die van de Hollandsche Mercurius (1667, p. 75). Zoowel uit het verslag van van Ghent als uit den brief van Wicquefort aan Frederik III (Colenbrander, Zeeoorlogen, I, p. 530) blijkt, dat van Ghent op dezen tocht geen koopvaarders heeft geconvoieerd; deze hadden intengendeel juist order te wachten tot van Ghent was teruggekeerd.

20 Rijksarchief; Holland 2762. Een gelijklopende brief aan de Witt in Holland 2856, VI.

volgen. Het is gericht aan de admiraliteit van Amsterdam, en gedateerd op den 14^{den} Mei. Ik liet den stijl en den zinsbouw onveranderd, doch ik moderniseerde de spelling.

„Ik vind mij verplicht om U Edel Mogenden rapport te doen van het gepasseerde op onze Noordsche voyage; en hoewel dezelve zoo wel niet gelukt is als ik wel gewenscht had, zoo hoop ik evenwel dat zij ter glorie van onzen Staat uitgevallen is, en dat U.E.M. daarin contentement zullen nemen.

Wij geraakten den 28^{sten} April, met een zuidelijken wind, en omtrent zuidoosterzon²¹⁾, met het geheele eskader door het Spanjaardsgat gelukkig in zee, alwaar wij, de rendez vous briefjes en verdere noodige orders uitgedeeld hebbende, onzen koers zetten N.W. en N.W.t. N., om alzoo op het spoedigste de Rivier van Edinburg te bezeilen. Doch de wind oostelijk loopende, waren wij geraakt op de westhoek van het Zand²²⁾, en zagen den 30^{sten} 'smorgens met het lumieren van den dag een vreemd schip te loefwaart van ons, latende een statenvlag waaien. Doch door onze adviesjachten ontdekt zijnde, wierp hij het over stag, en maakte alles bij wat goed doen kon. Wij wendden hem na, en het werd doodstil; wij roeiden met tien riemen uit onze poorten, gelijk ook de meeste van onze schepen deden.

De Engelschman zette twee sloepen en een boot voor den boeg, en boegseerde zijn uiterste best, waarop ik ook order stuurde aan de achterste en lijwaartsche schepen om mij, en den schout bij-nacht Vollenhoven, die hem het naast waren, met hun booten en sloepen te komen boegseeren.

Wij liepen hem hand over hand op, en krijgende omtrent zuidzuidoosterzon²³⁾ een koeltje, kwamen wij zoo na, dat de Engelschman al achteruit begon te schieten, en zijn sloep en boot drijven liet; smeed mede buiten boord alles wat hem belemmerde. De schout-bij nacht, die met twee adviesjachten te loefwaart van hem was, kwam hem zoo na, dat zij elkander de laag al gaven, en met musketten chargeerden, zijnde ook volkomen geresolveerd om zoo ras als doenlijk was hem aan boord te smijten; waarop de Engelschman al licht begon af te houden; en wij onderschepten hem in de lij, zoodat hij ongetwijfeld in minder dan twee glazen in onze handen had moeten vallen, zoo het God Almachtig niet geliefd had, door een zeer dikken mist, die ons subiet overviel, en wel zeven à acht glazen duurde, hem wonderbaarlijk en miraculeuselijk te verlossen²⁴⁾.

Wij meenden toen onzen koers naar de Rivier van Edinburg voort te zetten, maar de wind zuidelijk en zuidwest loopende, en door de voorverhaalde rencontre ontdekt zijnde, resolveerden wij om bezuiden te beginnen, om het aanbevolen district langs te

21 9 u. v.m.

22 Doggersbank.

23 + 101130 v.m.

24 Captain Henry Dawes, van de Princess, het hierbedoelde Engelsche schip, geeft een . eenigszins andere lezing en vertelt niets van den mist. Hij rapporteerde, dat op den 30sten April „we discovered 25 sail of ships, which, upon our nearer approach, about the middle of the Dogger Bank, proved to be 17 sad of Rotterdam men-of-war, with 2 fire-ships and 6 smacks. About 6 in the morning, their rear-admiral, attended by 5 frigates, came up with us. the rear-admiral several times attempting to lay us aboard, with great cries for the States of Holland, but received so warm a welcome that forced him to edge off and keep on the weather quarter. About 2 in the afternoon, the admiral, being a good sailor, got close under our lee bow, and 2 of his seconds on our weather bow. attempting to cross our hawse (*Falconer hawse denotes any small distance a-head of a ship*). Our main-topmast and mizenyard being shot in pieces, we bore up round and fought our way through them, still keeping them from coming aboard us. The vice-admiral, being sternmost of the squadron, intended then to cross our hawse, having his decks full of men ready to enter, but our ship bearing round, we brought our broadside to his bow. and, being all laden below with doublé and bar shot, and above with case and bags of bullets, our shot did such good execution on them that we brought his foreyard to the deck and laid him by the lee. By 5 in the afternoon we got clear of all the fleet, and stood to the eastward, they chasing us till night, and then steering on their course". (Laird Clowes, „The Royal Navy", II, p. 435).

kruisen; en zagen den 2^{den} Mei Newcastle²⁵). Ik stuurde een welbemand galjoot om die haven en reede te visiteeren. Wij zagen ook omtrent zuidzuidwesterzon drie Engelsche fregatten kruisen in het gezicht van den wal, omtrent anderhalve mijl te loefwaart van ons, en, meenende dezelve te bezetten, of tegen den wal te jagen, kregen wij tegen den avond een vlieden storm uit den N.N.O, zoodat wij met klein zeil bij den wind moesten houden, en verloren dien nacht onzen boegspriet; werden ook nog drie andere van onze schepen beschadigd; en dreven weder op het Zand. Alwaar wij twee etmalen ten anker lagen, zoo om den storm en dikken mist, die daarop volgde, als ook om onze beschadigde schepen te repareeren.

Wij zetten toen onzen koers weder noordelijk, maar konden door contrariëwind en stilte de Rivier van Edinburg niet eerder als den 9^{den} 'smorgens bezeilen; waren toen omtrent 7 à 8 mijlen benoorden de voornoemde rivier, met noordelijken wind. Ik liet met het lumieren van den dag de witte vlag waaïen²⁶); stelde den kapitein Thomas Tobias als commandeur over drie oorlogsschepen, 3 galjoots en eenige welbemande sloepen, en gelastte hem om met dezelve de rivier in te loopen, tot op de reede, en, zoo 't doenlijk was, tot in de haven van Leith²⁷), om aldaar de vijandelijke schepen, principaalijk de kapers, te veroveren en verbranden. Ik volgde met het gros zachtjes achter aan, tot op den hoek van Elie, alwaar ik 'savonds op een zeer goede reede op 24 vaam ten anker kwam.

Den 10^{den} 'smorgens, zijnde de wind W en W.t.N, resolveerden wij om voort in te loopen, tot bij Inchkeith²⁸), om daardoor onze binnen gelooopen schepen wat te animeeren en Hun Hoog Mogende vlagge te laten beschouwen van het kasteel van Edinburg, hetwelke dezelve, zonder verrekijker bescheiden, doen kon. Ik hield het aldaar den geheelen dag gaande, af en aan houdende, doch het avondtij verlopen zijnde, deed sein in het begin van de eb om onze schepen af te doen komen, en met zonsondergang lenste²⁹), de rivier met klein zeil weder af. zetten onzen koers Oost, vlak in zee, en zagen 'savonds de geheele Schotsche kust in alarm, seinende met vuren van alle klippen en hoogten. Hetgeen verder gepasseerd is daarbinnen, zullen U. E. M. gelieven te zien uit het schriftelijk rapport van Kapitein Thomas Tobias hier bijgevoegd, waaruit volkomenlijk blijken zal, dat de Almachtige God ons dit maal met geen volkomen victorie heeft gelieven te zegenen.

Wij hebben in en omtrent de rivier den kapers 3 goede prijzen ontjaagd en is door den Kapitein Toutlemonde, dien ik op een welbemand galjoot gezet had, een snedigen kaper met 10 stukken op de reede van Leith des nachts veroverd en door onze kitsen een Terrenewaarder³⁰); ook hebben onze adviesjachten 2 Vlaamsche puijen³¹) opgebracht, geladen zijnde tot Middelburg; haar passen hielden op Noorwegen, doch bleek genoegzaam door haren koers, dat zij geladen, nevens andere, waren met hennip, werk, zeilgaren, touwen, ijzer en andere waren van contrabande. Ik zal U.E.M. orders hierop verwachten, om dezelve op te sturen.

Wij hebben gisteren den geheelen dag buitengaats van Texel af en aan gehouden, niet durvende door den sterken noordelijken wind en het late avondtij binnen loopen, en komen zoo aanstonds met het geheele eskader door het Spanjaardsgat gelukkig in Texel, alwaar ik U.E.M. nader orders zal verwachten. En verblijf met onderdanig respect, Edel Mogende Heeren, U.E.M. gehoorzame dienaar

W. VAN GHENT.

25 In den tekst: Nieucasteel.

26 Het sein dat de kapiteins aan boord van den admiraal moesten komen.

27 In den tekst: Liet.

28 Een eilandje in de Firth of Forth, recht beN. Leith. In den tekst: Hijn Kuijff; op 17de eeuwsche kaarten: Hijnkief.

29 Lenzen is voor den wind weg loopen.

30 Een schip dat visch uit New-Foundland aanbracht.

31 Een pui, of dogger, is een Nederlandsen soort visschersvaartuig, dat vooral gebruikt werd voor de vischvangst op de Doggersbank. Zie J. H. Röding, Wörterbuch der Marine (Hamburg, 1795), 'n voce Puje en Dogboot.

Op 's Lands schip Essen,
den 14^{en} Mei 1667, loopende
binnengaats van Texel,
de wind Noordelijk.

Het rapport van Kapitein Tobias luidt als volgt:

Luitenant-admiraal van Ghent, met communicatie van vice-admiraal van der Zaen en den schout bij-nacht Vollenhoven, heeft mij, onderschreven Kapitein, op den 9^{den} Mei 's morgens geautoriseerd om te commandeeren 's Lands oorlogsschepen, volgens de acte en instructie hier annex, vijf adviesjachten, twee branders, drie galjoots en eenige welbemande sloepen, om met dezelve te loopen tot op de Rivier van Leith, om aldaar, zoo het mogelijk ware, in de haven den vijand alle mogelijke afbreuk te doen.

Den 9^{den} Mei op Maandag 's morgens, omtrent de klok 8 uren, 7 a 8 mijlen beN. de Rivier van Edinburg zijnde, wind van den N.N.O. De Heer admiraal gaf mij last, dat ik op het sein van de roode vlag van den voorsteng te waaien, alsdan met mijn bijhebbende geordineerde schepen mijn uiterste devoir zou doen, om naar de rivier te zeilen, gelijk ik deed.

Omtrent zuidwesterzon³²⁾ zeilden wij tusschen het eiland May³³⁾ en den hoek Fife Ness³⁴⁾ door. werpende gedurig het dieplood, bevonden het minste 20 à 24, 25 à 30 vadem water. Kort daarna passeerden wij de stad Anstruther³⁵⁾, waar wij twee kleine scheepjes onder de stad binnen het hoofd zagen liggen, zonder stengen op te hebben, en op het land veel ruiters rijden en soldaten met hun vaandels zwieren.

En wij verder de rivier opkomende, tot voor het stadje Elie, werd het stil, zoodat wij weinig tegen de eb konden avanceeren; met westerzon³⁶⁾ kregen wij wederom een mooi koeltje uit den N O . , waar wij mede zeilden, met het ondergaan van de zon, tot naast het eiland Inchkeith Zagen toen voor de stad van Leith ten anker liggen 3 koningsschepen, benevens nog 3 koopvaardijsschepen, die ik presumeerde dat prijzen waren, waarop ik het sein deed dat ik koningsschepen zag, alsmede nog andere schepen, waarop ik terstond mijn uiterste best deed om met mijn schepen daarbij te komen. Maar het eiland Inchkeith pas gepasseerd zijnde, werd het meest doodstil en daarbij een donkere nacht; zoodat ik tot mijn leedwezen dien avond niets kon uitrichten, alzo wij ten anker moesten komen. Ik gaf ondertusschen aan de galjoots, alsmede aan de kits, last, dat zij een scheepje, dat onder het eiland Inchkeith ten anker lag, zouden zien vandaan te halen, gelijk zij deden. Des nachts bij donker nam het galjoot van den admiraal, waarop Kapitein Toutlemonde als opperhoofd was gesteld, een kapertje, gemonteerd met 10 stukjes.

Dinsdag den 10^{en} dito hebben de koningsschepen hun touwen afgekapt en gingen onder zeil, waarvan een dicht bij ons heen passeerde, waar wij de laag tegen elkander in het passeeren op losten. Wij deden ons best om hun den pas af te snijden; hij dat ziende smeed het overstag en peurde³⁷⁾ de rivier op; met den dag voer ik van de galei af en ging op het schip Harderwijk over, alzo dat een capabelder schip was om een koningsschip des te beter daarmede aan te kunnen doen, en peurde terstond de 3 koningsschepen achterna, die wij de rivier een groot stuks weegs opjoegen; maar zijlieden, beter door haar

32 ± 3 uur n.m.

33 In den mond van de Firth of Forth.

34 In den tekst: Visnest

35 In den tekst: Amster.

36 + 6 uur n m.

37 Deze uitdrukking ken ik niet. Volgens het rapport van van Ghent was de wind west. Waarschijnlijk is oppeuren = oplaveeren.

loodslieden bedreven zijnde dan wij, liepen achter de eilandjes, klippen en riffen door, dat wij hen niet verder dorsten te volgen, doordien wij, daar zoo wel niet bedreven waren, en geen kennis van den grond hadden, maar vol blinde klippen overal lag. Een van de koningsschepen raakte nog aan den grond vast, maar kwam terstond weer af, doordien het wassend water was. Wij bleven hen zoo lang het wassend water was vervolgen, en met de vooreb vonden geraden om wegens de blinde gronden en klippen weder om te keeren, en zeilden toen naar Burntisland³⁸⁾, alzo wij daar 20 schepen, klein als groot binnen de moelie³⁹⁾ zagen liggen, die ten eenen male ontbloot en onttakeld waren, van meening zijnde om dezelve te verbranden en te ruineeren, alzo dat ik onderricht was door eenige Hollandsche gevangen schippers, die ik uit een Hamburger fluit had gekregen, als ook mede eenige gevangen Engelsche Schotten, die allemaal de gelegenheid heel goed wisten en ons onderrichtten, dat wij voor de stad van Leith met schepen niets konden uitrichten, doordien daar een groot rif wel een paar kanonschoten van de stad afstrekke, waar niet meer met het allerhoogste springtij op wast, als 14 voet water en met laag water droogvalt, zoodat wij geen klein vaartuig zonder de bescherming van onze schepen dorsten in te zenden, doordien het een land is vol ruitery en soldaten, die allemaal met hun geweer wel klaar stonden, gelijk wij gezien hebben.

Desnietteenstaande heb ik evenwel last aan den Commandeur Rosaeus gegeven, dat hij met zijn brander het hoofd van de haven zoude inzeilen, om aldaar de schepen te verbranden, onder de bescherming van het jacht de Windhond en onze kits; maar de brander Rosaeus dicht bij het hoofd van de haven wezende, zoo schoot de wind W.Z.W., zoodat de brander de haven niet kon aanzeilen. Ondertusschen de Schotten ziende, dat het op branden aangelegd werd, haalden een leege fluit dwars voor de haven, dat er geen klein vaartuig in noch uit kon, en voor ons daar niets meer te doen was, of wij moesten meester voor dien tijd van het land geweest zijn, alzo de haven zoo geweldig nauw gemaakt is, dat er pas maar een tamelijk groot schip kan inkomen.

Ondertusschen zoo laveerde ik met de Engelsche galei, alsmede met het jacht de Postiljon en het jacht de Brak tot dicht onder Burnt island, waar wij gedurig kanonneerden, om het volk. dat op de batterij was waar een stuk op lag, door ons schieten daar vandaan te doen jagen, alsmede 2 vendels soldaten die daaromtrent waren, en de schepen daar te verbranden Zoo kwamen de soldaten met zulk een groote menigte voor den dag, dat onze booten en sloepen niet dorsten wagen om zulks te verrichten, maar weder naar boord keerden. De eb ging zoo sterk uit, dat ik geraden vond dicht voor de haven ten anker te komen ; onze andere schepen dreven heel ver door de eb van ons weg. Ondertusschen zoo verspiedde ik de haven met laagwater, of het daar gelegen was, maar ziende met het klein vaartuig daarmede niets te kunnen verrichten om de Schotten daar van daan te doen jagen, ben ik naar de groote schepen toe gevaren, en daar mede dicht voor de haven ten anker gekomen en daar dapper met grof kanon op de haven geschoten om het volk daar vandaan te jagen ; maar alles te vergeefs hetgeen wij deden, doordien de Schotten zich zeer kloekmoedig hielden en niet van de plaats weken.

Ik, dat ziende, heb den commandeur Saloo met zijn brander daar naar toe gecommandeerd om met zijn brandschip in de haven te zeilen en de schepen aldaar liggende te verbranden, waarop hij mij zulks beloofde, als ik het geordonneerde sein tot een teeken zou doen. Omtrent het hoogste water wezende, heb ik het voornoemde sein gedaan, en een galjoot benevens nog twee wel bemande sloepen klaar gemaakt, zoodra hij, brander, de haven zou inzeilen met zijn schip, om alsdan zijn volk onder het faueur van het klein vaartuig zich te beter te kunnen bergen. Maar ik, ziende dat de brander niet aan kwam, heb mijn sloep tot vier maal toe aan zijn boord gezonden dat het tijd was om zijn

38 Tegenover Leith, op den N. oever van de Rivier van Edinburg. In den tekst: Borrent-ijland.

39 Pier.

brander te besteden, maar is terug gebleven. De reden waarom hij zijn brandschip niet heeft besteed en mijn last niet heeft achtervolgd, is mij onbekend; hetwelk hij, Gilles Saloo, bij den Edelen Heer Admiraal en zijn opperhoofden zal hebben te verantwoorden. Ondertusschen heeft hij ons grootelijk geabuseerd, alzoo wij gedurig om zijnent wil op de stad schoten ; wij vermeenden elk oogenblik dat hij zijn brander nog zou besteden, maar is tot mijn leedwezen achter gebleven.

Ik, ziende dat Saloo niet eens in den zin had om zijn brandschip te besteden, waar hij het gemakkelijk wel had kunnen doen, des te meer alzoo het voor den wind daar naar toe was - ik nu ziende van hem geabuseerd te wezen, heb den commandeur Rosaeus van den anderen brander gelast met zijn schip opwaart aan te laveeren (alzoo de brander Saloo niet aankwam), dat hij, Rosaeus, met zijn brandschip opwaart aan zou maken te komen van 's vijands schepen die in twee partijen verdeeld van elkander lagen, aan het west einde van de haven waar een houten brug voor lag waar een deel schepen tegen aan lagen. Ik gaf den brander Rosaeus last dat hij met zijn schip boven wind zou afkomen zeilen en dicht bij de brug gekomen wezende, zijn schip dan in brand zou steken en tegen die houten brug aan te laten loopen of drijven, om alzoo de brug en de schepen daarbinnen tegen aan liggende tegelijk te verbranden. Maar heeft zijn brander volgens hetgeen hij mij beloofd heeft op het sein dat ik heb gedaan, mede niet besteed. De redenen waarom hij mijn last niet heeft achtervolgd zal hij hebben bij den Heer Admiraal en zijn krijgsraad te verantwoorden.⁴⁰⁾

Onder dit langdurig schieten stuurde de Heer Admiraal mij door een van zijn galjoets een schriftelijke acte dat ik met de eb wederom met al mijn schepen onder de vlag zou maken te komen, hetwelk ik gedaan heb, en ben een half uur voor zonsondergang bij den Heer Admiraal gekomen, wien ik in het kort mondeling rapport van mijn wedervaren heb gedaan; en toen mijn afscheid nemende ben ik naar mijn eigen schip toe gevaren, en heeft van mij dit schriftelijk rapport gevorderd, hetwelk ik door mijn waarheid en handteekening alzoo beken gepasseerd te zijn,
Actum in 's Lands schip de Bescherming, den 12^{den} Mei 1667,

THOMAS TOBIAS.

Al moge van Ghent geen glorierijke overwinning hebben behaald, en al is de buit gering geweest, toch heeft hij bereikt dat onze koopvaardersvloot spoedig na zijn terugkomst ongehinderd is kunnen uitzeilen. Bovendien was de kust van Schotland om en nabij de Firth of Forth in rep en roer gebracht; 10000 man waren onder de wapens gekomen nabij Burntisland, evenveel nabij Leith ; 6000 burgers van Edinburgh waren opgeroepen om de forten te bezetten, met dertig stukken had men den citadel aldaar versterkt, met twintig de forten bij Leith. Een nieuwsbericht van den 10^{den} Mei meldde dat "the Dutch ships firing all night on Burntisland caused uproar in Edinburgh, drums beating, bells ringing, soldiers marching to Leith and planting cannons, the people of Leith removed into the city"; den 15^{den} Mei schreef men uit Hull dat de Hollandsche vloot op de kust "causes such fear that not a ship dares stir out". Later, als van Ghent weder om de Oost is gestevend, klinkt een andere toon uit de brieven: tot bezinning gekomen, en kenbaar opgelucht, schrijft men dan dat "all the damage done by the Hollanders was that they killed a hen, and a rat that had built in an old chimney, and that the little fort of Burntisland so plagued them, that three of their ships were forced to come by to stop their leaks"; en een ander vertelt zelfs dat "the people were so cheerful that had the Dutch continued 24 hours

⁴⁰ in den" krijgsraad van den 4den Juni is Saloo „van zijn dienst l' eenemaal afgezet, en verklaart onbequaam te zijn om ooit in dienst van den Staat gebruikt te worden. Ook werdt al zijn gagie, m dien toght verdient, verbeurt, en hij wijders verweezen, om vier jaaren m t rasphuis t' Amsterdam te zitten, en daar zijn kost met arbeiden te verdienen". Rosaeus werd voor den aanstaanden tocht geschorst, en geplaatst op het schip van van Ghent, „om aldaar, de gelegenheit voorkoomende, zijn misslagh te verbeteren". (Brandt, p. 560).

longer, 20.000 horse and foot would have risen, the people longing that they might land".⁴¹⁾

Het best kunnen wij van Ghents expeditie beschouwen als een voorproefje van den spoedig daarop gevolgden tocht naar Chatham; de enorme indruk dien deze laatste onderneming heeft gemaakt, is ongetwijfeld oorzaak geweest, dat die op de Firth of Forth door onze historieschrijvers zoo goed als geheel is vergeten.

Na zijn terugkomst op de reede van Texel voegde van Ghents eskader zich onder de vlag van de Ruyter. In de lijst der zes luitenant-admiraals: de Ruyter, Banckert, van Nes, van Ghent, Meppel en van Aylva, nam hij de vierde plaats in; kwam de Ruyter te sneuvelen, dan zou eerst van Nes, en dan van Ghent den drijvenden wimpel als opperbevelhebber moeten laten waaien. Aan boord van de „Dolphijn", het zwaarst bewapende schip der vloot, met 84 stukken, 475 matrozen en 75 soldaten, commandeerde hij thans het derde eskader, waarin ook Meppel, de vice-admiraals Sweers en Schram, en de schout-bij-nacht van der Zaen waren ingedeeld.

Den 13^{den} Juni stak de vloot in zee, den 17^{den} ankerde zij in het Koningsdiep. Ten 4 uur 's morgens van den 18^{den} kwam de krijgsraad bijeen op de „Zeven Provinciën", en hier ontving van Ghent de eervolle opdracht met een eskader van 17 schepen en fregatten, en eenig klein vaartuig,⁴²⁾ de rivier verder op te zeilen, en een nabij Gravesend liggende vloot oorlogsschepen en koopvaarders aan te tasten, en daarna den toestand op de rivier van Rochester, de Medway, te verkennen.

Over de wijze waarop van Ghent deze taak heeft volbracht, kan ik kort zijn: Brandt, de Jonge, Backer Dirks en Blok hebben den tocht naar Chatham uitvoerig beschreven, en aan van Ghents beleid en doortastendheid alle recht laten wedervaren. De Staten-Generaal en de Staten van Holland hebben dit óók gedaan; niet alleen de opperste leiders van „het bekende fameuse exploit", Cornelis de Witt en de Ruyter, ontvingen „een betuiging van singulier genoeg" van Hun Hoog Mogenden, doch ook van Ghents verdiensten als de eigenlijke uitvoerder van de onderneming werden openlijk erkend; en van de drie „gouden koppen, daarop het exploit en de verkreege victorie ten beste uitgebeeld" stonden, bestemden Hun Edel Groot Mogenden één voor van Ghent, „niet tot eenige recompense, maar alleenlijk tot een gedenkteeken in zijn familie en voor de posteriteit".⁴³⁾

Van Ghents verrichtingen op den 21^{sten}, 22^{sten} en 23^{sten} Juni 1667 vormen het hoogtepunt in zijn loopbaan bij de Zeemacht van den Staat. De omstandigheden waaronder gedurende die dagen moest worden geageerd, en de aard van zijn taak, waren als voor hem geschapen. In zwaar stormweer, als het op grondige kennis van zeil en tuig, van wind en tij aankwam, zal het hem vermoedelijk wel eens aan de noodige zeemanschap hebben ontbroken; in een grooten zeeslag zal men van hem geen verrassende staaltjes van hoogere zeetaktiek hebben mogen verwachten; doch op de Medway, waar met branders, galjoten en sloepen moest worden gevochten tegen fortten aan den wal en tegen verankerde oorlogsschepen, was de eerste kolonel van het eerste regiment mariniers in zijn element. Cornelis de Witt en de Ruyter hebben dit klaar ingezien, en aan het vertrouwen door hen in van Ghent gesteld, toen zij hem in den krijgsraad van den 18^{den}

41 Calendar of State Papers, 1667, p. 62—80.

42 Een volledige opgave van de schepen, fregatten, branders, adviesjachten en galjoten, waaruit dit eskader bestond, vindt men in V. D. Bios), Leeven en Daden der Doorluchtigste Zee-Helden, Amsterdam 1676, II, p. 245. De opgaven van Brandt ip. 568—'9), de Jonge (II, p. 179) en Arend (IV, 1, p. 806) zijn onvolledig of onjuist.

43 Brandt, p. 583.

De beker van de Ruyter (afgebeeld in Bloks „De Ruyter". groote uitgave, p 294) bevindt zich in het Rijksmuseum; die van Cornelis de Witt werd door zijn afstammelingen verslacherd aan een uitheemsch opkooper, „omdat ze er zoo buitensporig veel geld voor konden maken", sierde eenigen tijd „het kunstkabinet van een rijken frankvooider Jood" (Arend, I, p 812) en kwam ten slotte terecht in het Museum Cumyte Parijs. (De Directeur van het Nederlandsen Historisch Scheepvaart Museum te Amsterdam deed vergeefsche pogingen h em weder voor ons Land te verwerven). De beker van van Ghent werd in 1795 of '96, toen er belasting voor moest worden betaald, vertrapt en vernield. (Arend,t.a.p.).

Juni de hiervoor genoemde opdracht verleenden, heeft hij ten volle beantwoord. De woorden van den ruwaard van Putten aan zijn broeder den raadpensionaris, in zijn brief van den 23^{sten} Juni: „Den heere van Gent heeft bij alle occasiën syne vlijt ende neersticheydt ten dienste van ons algemeyne lieve vaederlandt sonderlinge betoont. . . ende met sonderlingen yver tot executie van de gegeven ordres gearbeydt”,⁴⁴⁾ geven hiervan het duidelijkste bewijs.

Na dit „manhaftig bestaan, waarover gantsch Engeland als. voor 't hooft geslaagen stond: 't ontstelde de grooten en 't verbaasde de kleenen”,⁴⁵⁾ wachtte van Ghent een nieuwe opdracht. Den 25^{sten} Juni gelastte de Ruwaard hem, met goedvinden van de Ruyter, met een eskader naar de Shetlands-eilanden te stevenen, om te trachten een der havens aldaar te veroveren, echter zonder daaraan meer dan twee of drie dagen te besteden. Een rijke Oost-Indische retourvloot, met een lading waarvan de inkoopwaarde dertig tonnen gouds bedroeg, onder bevel van Joan van Dam, was namelijk op komst; en ten einde deze veilig binnen onze havens te brengen, diende van Ghent zich spoedig naar de Far Oer te begeven om aldaar de twaalf schepen van van Dam op te wachten, doch niet langer dan tot den 6^{den} Augustus.

Brandt noch de Jonge deelen bijzonderheden over dezen tweeden tocht waarin van Ghent als zelfstandig aanvoerder optrad, mede. Gelukkig is echter het journaal van Hendrik Brunsveld, die als schout-bij-nacht het eerste gedeelte van deze expeditie (tot den 29sten Augustus) mede maakte, bewaard gebleven; bovendien voegde later het schip waarop de bekende chirurgijn en wereldreiziger Nicolaus de Graaff diende, zich bij de vloot van van Ghent⁴⁶⁾; en zodoende was het mij mogelijk het verloop van deze onderneming, en haar resultaat, althans in groote trekken te schetsen.

Van Ghent is den 28^{sten} Juni uit het Koningsdiep gezeild, eerst naar het Goereesche Gat om de „Royal Charles” over te brengen, en daarna langs de oostkust van Engeland verder om de noord. Zijn vloot bestond uit achttien schepen en fregatten, vier galjoets en twee branders⁴⁷⁾; de vlag van den admiraal was geheschen op de „Dolphijn”, van 84 stukken; Johan de Liefde en Hendrik Brunsveld lieten de vlag als vice-admiraal en schout-bij-nacht waaien. Het eenige gevaar dat dreigde was het eskader van den Engelschen admiraal Sir Jeremy Smith, dat volgens de laatste berichten benoorden de Shetlands op onze retourvloot kruiste. Behalve dat men op Zondag den 3^{den} Juli, gedurende de predicatie op het vlaggeschip, bijna aan den grond raakte op de banken dwars van Yarmouth⁴⁸⁾, en men dagen lang door een dikken mist omringd was, verliep de reis zonder wederwaardigheden. Den 4^{den} Juli deelde van Ghent zijn vlagofficieren en kapiteins mede dat zijn geheime orders hem voorschreven de Bressay Sound, op de oostkust van het hoofdeiland der Shetlands, nabij Lerwick, in te loopen, en deze haven, „soo doendlijck onder Gods zeegen te veroveren”; doch het zou nog tot den 9den Juli duren voor men zicht kreeg van de Hanglip⁴⁹⁾ (het eiland Noss, beoosten Lerwick).

Van Ghent heeft het raadzaam geacht, alvorens de Breesond, of Buyssehaven (zoo noemde de 17de eeuwse zeeman de Bressay Sound) in te loopen, eerst inlichtingen in te winnen omtrent de versterkingen aan den wal die hij tegenover zich zou vinden; en toen hij den 10^{den} Juli

44 Brieven aan de Witt (uitg. Japikse), II, p. 325—'6.

45 Brandt, p. 578.

46 Zie S. Haagsma, Scheepsjournaal van den schout-bij-nacht H. Brunsveldt, Anno 1667. in Navorscher 1898; J. F. L. de Balbian Verster, Oud-Hollandsche betrekkingen met Hitland (Shetland) en de vaart achter Engeland om, in Tijdschrift Kon. Ned. Aandr. Gen. 1922. 110. 3; en Reizen van Nicolaus de Graaff, Werken Linschoten Vereeniging, deel 33.

47 Zie voor de namen der schepen enz. Navorscher 1898, p. 207.

48 Brunsveldt vertelt dat hij aan boord van den admiraal voer om de predicatie bij te wonen, en „daer synde hebben na de predicatie het Heylige Avondtmael gecumuniceert, ben doen mede aengegaen, dat my soo vervrolijkte (vermoedelijk in de beteekenis van „stichtte”), dat veellicht niet weer sonder predicant sal in zee gaen”.

49 Vermoedelijk afgeleid van Hangcliff, een rots die als een poort in zee staat, op het eiland Noss. Zie de Balbian Verster, t.a.p.p. 276.

van een gevangen schipper vernam dat Sir Jeremy Smith in de nabijheid kruiste, en dat de Buyssehaven verdedigd werd door een fort met tachtig stukken en duizend soldaten, liet hij terstond alle plannen voor een aanval varen, en trachtte hij toen op een meer zachtzinnige wijze contact te verkrijgen met den wal. Zijn schepen waren namelijk slecht geactualiseerd, en van Ghent maakte daarom gebruik van de vriendschappelijke verhouding van den gouverneur van Lerwick met den vice-admiraal de Liefde, door dezen een brief te laten schrijven waarin de Liefde, zich beroepende op hun „oude alliancien en vrinschap", de aankomst van het Nederlandsche eskader, ter verdrijving van de vloot van Smith, meldde, en den gouverneur verzocht aan zijn Shetlanders te willen bekend maken dat allen die visch of schapen aan boord zouden willen brengen, vriendelijk zouden worden ontvangen en behoorlijk worden betaald.

Al mogen de berichten omtrent de verdediging van de Breesond overdreven zijn geweest, en al heeft de draai dien van Ghent aan zijn komst voor de Shetlands heeft gegeven ons slechts 19 varkens, drie schapen en één kalf (en dit nog wel „schier niet weerdigh om te kookken") opgebracht, toch is zijn volte face, in verband met de nabijheid van de schepen van Sir Jeremy Smith, waarschijnlijk het verstandigste geweest wat hij heeft kunnen doen. Een bezetting van Lerwick zou toch slechts tijdelijk kunnen zijn, en vermoedelijk niet gelukken zonder ernstige verliezen aan schepen en matrozen; en deze konden moeilijk gemist worden, wilde men een redelijke kans hebben de retourvloot op te vangen en deze tegen een Engelschen aanval te beschermen.

Na den 14^{den} Juli is de kruistocht van ons eskader, tusschen de Shetlands en de Far Oer, een aaneenschakeling geweest van stormweer, mist, regen, averij, ziekten, sterfgevallen en gebrek aan victualie en water (al gelukte het nu en dan den eilanders eenig vee of zelfs groenten af te koopen). Aan den wal kwam men alleen om zijn dooden te begraven of om de uitkijkposten op de bergtoppen aftelossen. Noch de vijand, noch de retourvloot kwam evenwel opdagen. Toch heeft van Ghent, toen de 6^{de} Augustus was aangebroken en hij dus volgens zijn instructie zijn schepen thuis moest brengen, niet kunnen besluiten het terrein vrij te laten aan den Engelschman; ondanks de schaarschte aan bier, spek, gort, erwten en brood, heeft hij zijn kruistochten nog uitgebreid tot de Noorsche kust bij Bergen, tot hij ten slotte, door ziekte, honger en stormweer gedwongen is geworden den 29^{sten} Augustus buitengaats van Texel ten anker te gaan.

Op laatstgenoemden datum eindigt het journaal van Brunsveldt. Diens schip, dat van de Liefde, en nog zes andere die te zware averij hadden beloopt of te veel volk hadden verloren, kregen order naar hun havens terug te keeren; van Ghent en de overige schepen moesten echter zoo spoedig mogelijk revictualieeren, hun soldaten en mariniers afgeven en weder naar zee vertrekken. Wel was den 31^{sten} Juli de vrede met Engeland gesloten, doch daarbij was bepaald dat de vijandelijkheden op de Noordzee en in het Kanaal tot den 5^{den} September, die daarbuiten, tot Kaap St. Vincent, tot den 5^{den} October zouden mogen voortduren. Daar de retourvloot van van Dam nog steeds niet binnen was, en de schepen van Sir Jeremy Smith nabij de Far Oer, dus buiten de Noordzee, werden vermoed, hadden de Heeren XVII (de Bewindhebbers der Oost Indische Compagnie) bij de Staten Generaal aangedrongen op verdere beveiliging van hun schepen; en den 31^{sten} Augustus zagen de gedeputeerden van de admiraliteit van Amsterdam, die naar den Helder gereisd waren om spoed achter het werk te zetten, van Ghent weder in zee loopen⁵⁰).

Ter gedeeltelijke vervanging van de acht voor den dienst afgekeurde schepen, verliet een smaldeel van drie bodems, onder bevel van den kapitein Schey, den 20^{sten} September de reede van Texel; den 29^{sten} voegde dit zich onder de vlag van van Ghent. Na zes dagen te zamen gekruist te hebben benoorden de Shetlands, trof men eindelijk den 4^{den} October het eerste der retourschepen, en vernam men dat dit nog kort geleden bij zes van zijn reisgenooten was

50 Adm. van A'dam aan St. Gen. dd. 28 Aug. en 31 Aug.; van Ghent aan St. Gen. dd. 29 Aug. (Arch. S.G. no. 5592, Liassen adm. 1667, 3)-

geweest. Een zevende schip was op de kust van de Far Oer gestrand, van de vier andere had men geen bericht. Van Ghent, eenige dagen later gevolgd door Schey, heeft toen geleidelijk de thuisreis aanvaard; een periode van zeer zwaar stormweer, die eenige weken aanhield, deed alle eskaderverband verbreken; en zoo liepen in den loop der tweede helft van October zoowel de oorlogs- als de koopvaardij-schepen op eigen gelegenheid onze zeegaten binnen. Den 25^{sten} October kon de admiraliteit den Staten Generaal melden „dat den Lieutenant Admiraal van Ghent, gecruist hebbende om de noord op de verwacht werdende Oostindische retourschepen, binnen de Zeegaten van Texel ende het Vlie gearriveert waren".

Den 1^{sten} November heeft van Ghent in de vergadering van Hun Hoog Mogenden rapport uitgebracht over zijn verrichtingen, waarna „den gemelten Lieutenant Admiraal is aengeseght dat hare Ho. Mo. de goede conduite, vigilantie ende courage, die hij geduijrende de voorschreve expeditie gebruijckt ende betoont heeft, aengenaem is, ende sich deselve wel laten gevallen".⁵¹⁾

Ook de Heeren XVII hebben van hun waardeering doen blijken: bij hun resolutie van den 27^{sten} October is van Ghent, „gekruist hebbende om de Noord op de retourvloot, nadat deselve eerst in October en sulcx soo laat in 't jaar in dese landen was aangekomen, mitsgaders beyde veele peryklen hadden uytgestaan, vereert met 300 rijcxdaelders, nevens een Bewinthebbersportie specerijen"⁵²⁾ .

Van October 1667 tot het voorjaar van 1670 heeft van Ghent geen commando op de vloot gevoerd. In dien tijd zijn achtereenvolgens de vice-admiraal Sweers, de schout-bijnacht van der Zaen en de kapitein Dirk Schey aan het hoofd van kleine eskaders naar de Middellandsche Zee gezeild ter bestrijding van de Algerijnen; de resultaten dezer tochten waren echter zoo gering geweest, en de roovers zoo overmoedig geworden, dat de Staten-Generaal in het voorjaar van 1670 „de heylsame resolutie namen" den admiraliteiten van Amsterdam, de Maas en Zeeland te verzoeken ieder een smaldeel uit te rusten en in zee te zenden, „om te beteugelen de aenwasschende macht der Barbarijsche roverijen, ende te prevenieren de schaden die sij door 't extenderen van haer vaerwater soo op de custe van Portugal als int opgaen vant Canael oft in de Bocht van Vranckrijck (daervan sich albereyts exempelen hadden geopenbaert), de goede ingesetenen deser landen soudén connen toe brengen". In aanmerking genomen de scheepsmacht door de Engelsche regeering voor ditzelfde doel reeds uitgezonden, achtte men twaalf goed uitgeruste, voor acht maanden geactualieerde oorlogsschepen hiertoe voldoende. Daar de Algerijnen zich den laatsten tijd vooral buiten de Straat van Gibraltar vertoonden, behoorden deze schepen „in esquadrons verdeelt te worden geemployeert" bewesten het Nauw, „in soodanige districten ende op alsulcke hooghten als de ondervindinge heeft geleert dat de roovers meest aendoen en bevaren om de coopvaardij-schepen deser landen te bejegenen ende attacqueeren".⁵³⁾

In Mei 1670 liepen drie smaldeelen, ieder op eigen gelegenheid in zee: zes Amsterdamsche schepen onder den luitenant-admiraal van Ghent, drie Rotterdamsche onder den vice-admiraal de Liefde, vier Zeeuwsche onder den vice-admiraal Cornelis Evertsen. De Liefde noch Evertsen is er in geslaagd eenig succes te behalen; aan van Ghent is het daarentegen gelukt, in samenwerking met den Engelschen commandeur Richard Beach (van Ghent, Brandt en de Jonge noemen hem „Bits") den Algerijnen een gevoeligen slag toe te brengen.

Deze samenwerking met de Engelschen bij de beveiliging van de scheepvaart naar de Straat en op de Levant had reeds lang een onderwerp van bespreking uitgemaakt tusschen

51 Reizen van Nicolaus de Graaff, p. 97 —99. Res. Stat Gen. dd. 8 Sept, 26 Oct. en 1 Nov. 1667. Adm. van A'dam aan S.G. dd. 6 Sept. (Lias adm. S.G 5592). Voor de retourvloot van van Dam zie ook Valentijn I, p. 238, en Hollandse Mercurius 1667, p. 154.

52 Jaarlijks genoten de Bewinthebbers, „voor de keucken", 4 pond peper, 2 p noten, 1 p. foelie, 1 p. kaneel en 1 p nagelen. Zie Pieter van Dam, Beschryvinge van de Oostindische Compagnie, I, 2, p. 576, en I, 1, p. 168. (ed. Stapel).

53 Hollantsche Mercurius 1669, p. 159; Adm. van A'dam aan St. Gen. dd. 8 J.ili 1670 (Lias adm. S.G 5601).

de Republiek en Engeland; plannen hiertoe dateeren zelfs van vóór den Tweeden Engelschen oorlog⁵⁴) In 1669 polsten de Staten Engeland wederom over een gezamenlijk optreden in de Middellandsche Zee, doch onze ordinaris ambassadeur Boreel en onze extra-ordinaris minister van Beuningen in Londen waren nog niets gevorderd met het sluiten van een desbetreffende overeenkomst, toen van Ghent reeds lang op zijn kruisterrein was aangekomen.⁵⁵) Dit heeft evenwel niet belet dat de zeeofficieren, die het eigenlijke werk moesten doen, en die aan den lijve, en in hun beurs, de voordeden van een gemeenschappelijk optreden zouden kunnen voelen, wèl tot overeenstemming kwamen.

Toen van Ghent den 22^{sten} Augustus nabij Kaap Spartel (op de Afrikaansche kust, iets bewesten de Straat) den Engelschen vice-admiraal Sir Thomas Allin ontmoette, begaf hij zich aan boord van diens admiraalsschip, en vernam daar dat Allin, evenals hij, kruiste op een zevental Algerijnsche fregatten die reeds geruimen tijd de Nederlandsche en Engelsche koopvaarders lastig vielen. Getroffen door de „civiele bejegening" die hij mocht ondervinden, stemde van Ghent in met het voorstel gezamenlijk te ageeren met den „second in command", den commandeur Richard Beach, die, terwijl Allin zelf zijn schip in Gibraltar moest laten schoon maken, het bevel over het Engelsche smaldeel zou voeren.

Van Ghent en Beach hadden toen ieder vier schepen onder hun vlag; ieders kruisterrein, de verdeeling van den eventueel te behalen buit, en een lijst van seinen werden vastgesteld, en den 24^{sten} Augustus kon de gemeenschappelijke actie beginnen.⁵⁶)

Reeds denzelfden dag had men het geluk zes van de zeven Algerijnen in het noordwesten, dus verder in zee, op zich te zien afkomen. Zoodra deze echter bemerkten met oorlogsschepen te doen te hebben, gingen zij overstag en zetten het op een loopen. Beach en van Ghent openden terstond een algemeene jacht; de eerste, minder goed bezeild, gaf deze na enkele uren op, maar van Ghent zette de achtervolging voort. Gedurende drie dagen en nachten wist hij voeling te houden met den vijand, en door met veel beleid en zeemanschap te manoeuvreeren slaagde hij er in, op den namiddag van den 27^{sten}, de roovers, nabij Asila en El Arisch, dicht onder de Afrikaansche kust te dwingen. Nog trachtten de Algerijnen onder den wal op te laveeren om naar het Nauw van Gibraltar te ontkomen, toen benoorden hen de schepen van Beach opdaagden, en hun den pas afsneden.

Na een verwoed gevecht van eenige uren tegen de Engelschen gaven de roovers eindelijk alle verdere pogingen om te ontkomen op, en besloten zij hun schepen in den nacht, met hoog water, op het strand te zetten. Zoodra van Ghent van een ontvluchten Christenslaaf, die naar zijn schip gezwommen was, dit vernam, liet hij alle sloepen en booten gereed maken om daarmede den volgenden dag de roofofschepen te veroveren. Deze waren echter reeds grootendeels door de bemanningen verlaten, en zonder veel strijd vielen alle zes in onze handen. Aan boord bevonden zich nog ongeveer tweehonderd Christenen, waaronder vijftig Nederlanders en zeventig Engelschen, die nu in vrijheid konden worden gesteld. Van de gevangen genomen Turken vereerde van Ghent twee „van de beste" aan Allin; hijzelf en zijn kapiteins behielden ieder één als kajuitwachter, de overigen werden bestemd om later tegen andere Christenen te worden ingeruild. „Alzoo de Honden alles over boort ghesmeten hadden" en de schepen zoo vol water waren dat het kruit en de victualie bedorven waren, was de buit slechts gering; de schepen zelf waren door de felle branding gebarsten en stuk gestooten, en daarom besloot men, „nadat de Maets noch wat gepluckt hadden" alle zes te verbranden. Nog denzelfden dag werden de slaven over de schepen verdeeld; van Ghent bood Beach „tot dankbaerheid een glaesjen" aan; den aan

54 N. Japikse, De verwickelingen tusschen de Republiek en Engeland van 1660 tot 1665. Leiden, 1900, p. 178 en 300.

55 Brieven van de Witt, IV, p. 73—84; Brieven aan de Witt, II, 47,-474. (ed. Japikse). Res Holland dd. 31 Juli 1670.

56 De vlag van van Ghent woei op de „Spiegel" (64); de drie andere schepen warende „Essen" (50), de „Leeuwen" (50), en de „Leijden" (32) resp. onder bevel van de kapiteins Joost Verschuur, Thomas Tobyas, en Gillis Schey. (De Jonge II, p. 230). Het smaldeel van Beach bestond uit de „Hampshire", „Portsmouth", „Jersey" en „Centurion". tLaird Clowes, II, p. 439.

het strand verzamelden Mooren gaf hij tot afscheid „altemet een schootje", en, voldaan over de met zoo weinig bloedstorten verkregen victorie, stevende hij naar Cadix.⁵⁷⁾

In de eerste dagen van November is van Ghent in onze havens teruggekeerd, en den 13^{den} van die maand bracht hij rapport uit in de vergadering der Staten-Generaal, die, na hem te hebben aangehoord, verklaarden „dat H.H.M. De aengewende debvoiren ende 't goet beleid van den Lt Admiraal van Ghent geduijrende sijn jongste vojagie, ende in sonderheijt in de rencontre (tegen de zes Barbarijsche roovers) getoont, voor aengenaem hebben opgenomen". Op het verzoek van van Ghent om den matrozen van zijn eskader „ijetwas tot een vereeringe toe te leggen" omdat zij zoo goed als geen buitgeld hadden ontvangen, beslisten zij echter „dat 't selve om de quade ende schadelicke consequentie sal werden gedeclineert . . . ende dat dienvolgens de voorsz. matroosen met hare soldijen ende belooninge contentement sullen hebben te nemen".⁵⁸⁾

De admiraliteit van Amsterdam heeft den 1^{sten} Januari 1671 van Ghent beloond met een eereteeken ter waarde van 800, den kapiteins met een gouden ketting van 500 gulden.⁵⁹⁾

Toen in het voorjaar van 1671, in verband met de verwickelingen met Frankrijk, de Staten-Generaal besloten een vloot uit te rusten, kreeg van Ghent wederom het bevel over het derde eskader, van twaalf schepen met de noodige fregatten, branders en ander klein vaartuig. Zijn vlag woei van de „Gouden Leeuw", van 90 stukken; de vice-admiraal Sweers en de schout-bij-nacht de Haan waren hem als vlagofficieren toegevoegd. De Ruyter voerde het opperbevel over onze geheele scheepsmacht, Banckert commandeerde het tweede eskader.

Deze zomerkruistocht op de Noordzee is van grooten invloed geweest op het verloop van den in 1672 uitbrekenden oorlog tegen Engeland en Frankrijk. Vier maanden lang heeft onze grootste vlootvoogd gelegenheid gehad zijn onderbevelhebbers met zijn geest te bezielen, en hen, met hun kapiteins, te oefenen in het manoeuvreeren met de hun toevertrouwde eskaders en smaldeelen. Uit dezen tijd stammen de krachtigste en duidelijkste orders van de Ruyter;⁶⁰⁾ aan deze bevelen, aan dezen tijd van besprekingen in krijgsraden, van manoeuvreeren, excerceeren en drillen, is te danken dat in Juni 1672 onze vloot met een vast vertrouwen in haar leiding en in haar kracht, het dorst bestaan de vereenigde Engelsch-Fransche scheepsmacht in de Solebay aan te tasten.

Behalve dat van Ghent deze vorming van onze vloot tot een macht die in vier groote zeeslagen de overwinning zou behalen, van het begin tot het einde medemaakte, heeft hij de hoofdrol gespeeld in de in haar gevolgen zoo belangrijke saluutkwestie met het Engelsche jacht de „Merlin". Den 24^{sten} Augustus, toen de Ruyters schepen midden in de Noordzee⁶¹⁾ ten anker

57 Van Ghent aan Staten-Generaal, dd. 31 Augustus (Liassen admiraliteit 1670, en Hollandtsche Mercurius 1670. p. 115 e.v); Journaal van Allin (Hist. MSSComm. XI, 5, p. 19); Allin's rapport (Calendar of State Papers, Domestic, 1670, p. 394); de Jonge, II, p. 231 — 235; Laird Clowes, II, p. 439. Allin zijn rapport met geheel billijk tegenover van Ghent, waar hij schrijft: „Doubtless were under some obligation to the Dutch for chasing them to wards us, but I hopen one of them will pretend that they were with in three shots of the Turks, from 7 o'clock until they were all ashore, exept one of their small frigates which did not come in time enough to fire 6 guns within reach of them". Laird Clowes (t. a p.) maakt dit weder goed door te schrijven dat Beachen van Ghent „co-operated most efficaciously".

58 Res. St. Gen. 14 Nov. en 4 Dec. 1670.

59 De Jonge, II, p. 234.

60 Dien van den 10^{den} Augustus liet ik afdrukken in mijn „De Zeeslag op Schooneveld", p. 132.

61 De Ruyter geeft, zooals een goed zeeman betaamt, in zijn brief aan de Staten-Generaal van den 12den September (Brandt, p. 63 nauwkeurig zijn ankerplaats op: „op 24 vadem, Westkappel oostzuidoost tusschen de 6 en 7 mijlen van ons". De mijl van onze 17de-eeuwsche zeelieden was van 15 in een graad, de moderne zeemijl is van 60 in een graad, de vloot lag dus volgens de Ruyter op 24 a 28 zeemijl (d.i. 44 a 52 K.M.) uit den wal, derhalve midden in de Noordzee, iets dicht bij de Nederlandsche dan bij de Engelsche kust. Waarschijnlijk lag men zelfs nog verder af, daar men eerst op 31 zeemijl (d.i. 56 K.M.) een diepte aantreft van 24 vadem (en de geloode diepte nauwkeuriger zal zijn geweest dan de gegiste afstand en peiling van Westkappe).

De meeste schrijvers doen het voorkomen alsof onze vloot dicht onder onze kust lag; Dr. N. Japikse, (Staatkundige Geschiedenis van Nederland, 1ste druk, p. 222. en Prins Willem III, 1ste deel, p. 176) spreekt zelfs van „op de Schelde".

lagen, en onze admiraal zijn schip „De Zeven Provinciën" juist krenge (d i . het naar één zijde liet overhellen om het onder de waterlijn te kunnen schoon maken), liep de „Merlin", een jacht met 14 stukken bewapend, dwars door onze vloot, en loste, als saluut aan onzen opperbevelhebber, eenige schoten met scherp, „gelyk de Engelsche, ende alle andere Koninklyke scheepen ten allen tyden, haare schooten van eere ofte vermaak gewoon zyn te doen"⁶²). Daar het jacht de Engelsche vlag van den grooten mast liet waaien, begreep de Ruyter dat zich „iemand van qualiteit" aan boord moest bevinden; hij haastte dan ook zijn scheepsvolk het schip weder recht te leggen om het saluut te beantwoorden, en, hoewel hij dit, met zeven schoten, reeds door van Ghent hoorde doen, gaf hij zelf spoedig daarna ook nog negen schoten.

Was deze ontmoeting voor de Ruyter hiermede afgeloopen, voor van Ghent was dit niet het geval. Nauwelijks had deze zijn saluut afgegeven, of de „Merlin" schoot weder enkele malen met scherp, doch thans op de „Gouden Leeuw". Van Ghent zond zijn vlaggekapitein naar het jacht om opheldering te vragen, en deze keerde spoedig terug met de boodschap dat Mevrouw Temple, de vrouw van den Engelschen gezant, aan boord was, en dat de kapitein eischte dat van Ghent zijn vlag zou strijken en zijn marszeil zou laten vallen. Van Ghent, die in den afgeloopen winter ten huize van de Temples „veel eere ende civilitieit" genoten had, liet zich toen zelf naar de „Merlin" roeien, om zijn vroegere gastvrouw te begroeten; aan boord komende deelde hij tevens den kapitein mede dat zijn orders hem niet toelieten aan diens verlangens te voldoen, en dat geschillen hierover wel door den Engelschen Koning en de Staten Generaal zouden worden uitgemaakt. Nadat van Ghent afscheid had genomen, vervolgde de „Merlin" haar koers, en was spoedig uit zicht verdwenen.

In Engeland heeft men van Ghents weigering om te strijken zeer hoog opgenomen, en in de memorie van den ambassadeur Sir George Downing van den 12^{den} Januari 1672 eischte deze zelfs „dat van Ghent voorbeeldelyk gestraft moest worden, om anderen af te schrikken van diergelyk wangedrag"⁶³). Wèl heeft onze regeering een zeer tegemoetkomende houding aangenomen, en haar admiraals nog eens op het hart gedrukt strikt de bepalingen omtrent het saluut volgens het vredesverdrag van Breda in acht te nemen, doch een bestraffing van van Ghent is gelukkig uitgebleven.

Over het geval van de „Merlin" behoef ik hier niet verder uit te weiden; zeer veel is er over geschreven en het is van alle kanten bekeken⁶⁴). Eén opmerking — naast die over de plaats van de ontmoeting: in open zee, en niet dicht onder onzen wal — wil ik echter nog maken. De algemeene meening der geschiedschrijvers is steeds geweest dat de „Merlin" niet als oorlogsschip behoefde te worden beschouwd; en vooral Dr. J. A. Wijnne, in zijn uitvoerig artikel over dit onderwerp⁶⁵), is de tolk hiervan, waar hij schrijft: „Een jagt is geen oorlogsschip. Een jagt heet zóó, omdat het bestemd is voor vermaak of voor een haastig (jagtig) overvoeren van personen, goederen of tijdingen".

Ik geloof dat deze opvatting niet juist is. "The Merlin yacht" komt in de schepenlijsten der Engelsche Marine voor als bewapend met 14 stukken geschut en bemand met 90 koppen; en dat het wel degelijk voor andere doeleinden dan als plezier- of transportvaartuig was bestemd blijkt uit het verwoede gevecht dat het als konvooier van een koopvaardijvloot, den 23^{sten} October 1665 nabij Cadix tegen eenige Nederlandsche schepen leverde, en waarin de kapitein, Haward, zich dusdanig onderscheidde dat hij een plaats waardig werd gekeurd in Charnock's Biographia Navalis⁶⁶). Bovendien noemt de door de Engelsche regeering uitgegeven "Gazette" van den 13^{den} November 1665 deze „Merlin" een "frigate", en ook daarom meen ik dat men de onbillijkheid van

62 Brandt, t.a.p.

63 Wagenaar, Vaderlandsche Historie, XIII. p. 473.

64 Men zie vooral Wicquefort, Histoire des Provinces Unies (Amsterdam 1874), IV, p. 236—243, het hierna te noemen artikel van J. A. Wijnne. en Brieven van de Witt (ed. Japikse) IV, p. 196 e.v.

65 De ontmoeting van de Merlijn in Augustus 1671 (Nijhoffs Bijdragen, Nieuwe Reeks, Vijfde deel, p. 297 e.v.)

66 Londen, 1794, I, p. 166.

de Engelsche eischen niet mag baseeren op de geringe afmetingen en het vreedzame karakter van het vaartuig dat, met de vlag aan den grooten top, een saluut eischte als ware het een oorlogsschip.

Den 7^{den} April 1672 verklaarden Engeland en Frankrijk ons den oorlog; in de eerste dagen van Mei verzamelde onze scheepsmacht zich voor Texel; en van Ghent, thans aan boord van de „Dolphijn”, van 82 stukken, aanvaardde weder het bevel over een der drie eskaders, met de viceadmiraals Sweers en Schram, en den schout-bij-nacht de Haan als onderbevelhebbers.

Van den 24^{sten} tot den 26^{sten} Mei heeft van Ghent, aan het hoofd van vijftien schepen, een poging gedaan een tiental Engelsche oorlogsschepen op de Theems te vernielen of te veroveren; toen deze echter dekking vonden onder het thans krachtig versterkte fort van Sheerness, zag hij de nutteloosheid van zijn pogingen in, en hij keerde spoedig weder onder de vlag van de Ruyter terug.

Deze vruchteloze onderneming op de Rivier van Londen is de laatste geweest waarin van Ghent zelfstandig is opgetreden; twee weken later, den 7^{den} Juni, wierp onze vloot zich op de vereenigde Fransch-Engelsche scheepsmacht, die in de Solebay ten anker lag, en dien dag viel het noodlottige schot, dat een einde maakte aan de glorierijke zeemansloopbaan van Willem Joseph Baron van Ghent.

Vele malen is het algemeene verloop van den slag in de Solebay beschreven; het beleid van de Ruyter en de tactisch zoo juiste manoeuvres van Banckert zijn door Nederlanders, Engelschen en Franschen bewonderd; de aanval van van Brakel en van van de Rijn op het admiraalsschip van de Blauwe vlag, en de laatste strijd, en dood, van den Graaf van Sandwich zijn door pen en penseel vereeuwigd; als een papieren gedenkteken aan van Ghent volgt hier het journaal van zijn schip de „Dolphijn”, voor den dag dat hij zijn leven voor zijn Vaderland gaf.

JOURNAAL VAN 'SLANDS SCHIP DE DOLPHIJN, VOERENDE
DE VLAG VAN DEN LUITENANT - ADMIRAAL W.J. BARON
VAN GHENT, EN GECOMMANDEERD DOOR DEN KAPITEIN
MICHIEL KINDT.⁶⁷⁾

Den 7^{de} Juni 1672. Donderdag.

's Morgens met het lumieren van den dag zagen wij de Engelsche kust omtrent Solebay, en de Engelsche en de Fransche vloten in lij van ons, waar wij op dragende hielden, wezende van alles genoegzaam klaar om in te vallen. De kapitein Brakel niet 's Lands schip „Groot-Hollandia”, uit de Maas, met een brander gesecondeerd, liep geheel dicht onder het eskader van de Blauwe vlag⁶⁸⁾, zijnde de loefwaartste van 'svijands vloot, en kanonneerde daarop allereerst.

Wij raakten toen mede met den vijand in schutgevaar, te weten met het eskader van de Blauwe vlag, liggende met den steven om de noord; de Heer de Ruyter met dat van de Roode vlag⁶⁹⁾; en de admiraal Banckert, met het eskader van de Witte vlag⁷⁰⁾, lag aan lij, om de zuid. Ziende, de klok omtrent 7 uren, 's vijands vloot zoo confuus liggen, vielen wij en eenige van onze schepen met een moedige courage daar op in doch van sommige niet al te wel gevolgd. En de bovengenoemde brander, met Brakel vóór zeilende, legde de gemelde brander, genaamd „het Wapen van Gorcum”, gevoerd door den commandeur Munnick, een kapitaal Engelsch oorlogsschip aan boord; doch alzoo hij niet wel was

67 Rijksarchief, collectie de Ruyter, aanwinsten 1896, XCV, no. 241. De spelling heb ik gemoderniseerd, den zinsbouw alleen daar iets gewijzigd, waar de tekst anders voor enkele lezers van het „Marineblad” onverslaanbaar zou zijn.

68 Onder bevel van Edward Montagu, Graaf van Sandwich.

69 Onder den Hertog van York.

70 Het Fransche eskader, onder d'Estrées

toegemaakt, brandde hij flauwelijk, lag aan lij, en deed geen effect, en raakte vruchteloos af.

De schout bij nacht de Haen was dapper met de Blauwe vlag doende, die hem aan zeilage als anders zeer beschadigde, en in onmacht bracht, zoodat dezelve gedwongen was af te houden.

Ondertusschen raakte kapitein Brakel den admiraal van de Blauwe vlag aan boord, omtrent tusschen de groote en fokkemast, latende het anker in den grond vallen, doch werd van geen van onze schepen gesecondeerd, in voege de Heer van Ghent resolveerde hem (te weten aan de andere zijde) aan bakboord te abordeeren. Wij prepareerden alles tot de entering, en lieten de roode vlag waaïen om in te vallen, maar vermits de stilte konden wij niet achter hem om komen, weshalve wij met klein zeil stilletjes langs zijn stuurboordzijde moesten drijven, zoo dicht, dat ik met een musketkogel daar gemakkelijk in kon werpen, gevende volle logen van onder en van boven, meest met dubbel scherp en schroot, benevens het dechargeeren van snaphanen; doch zij bleven ons niets schuldig, maar dampden met al hun geschut achter de groote mast van gelijken op ons, schietende ons geheel reddeloos, zoo aan eenige rampaarden⁷¹), staande en loopende want, als anders, en diverse dood en zwaar gekwetst, waaronder de Heer Luitenant Admiraal van Ghent, staande achter den grooten knecht⁷²), de welke zijn linkerbeen bovende knie met een grof kogel werd afgeschoten, benevens vier à vijf capitale doorgaande wonden in borst en buik, als meer andere kwetsuren met schroot, in voege de gemelde Heer plotseling en „hard steecken doodt" voorover viel, met nog twee à drie matrozen daar omtrent, alsook de commandeur Jan Claasz. van Oosthuizen, voerende het adviesjacht de Walvisch, die van den gemelden Heer Admiraal zaliger aan boord was ontboden, wiens sloep wij naar onze achterste schepen stuur den om den admiraal van de Blauwe vlag aan boord te leggen en den kapitein Brakel te ontzetten

Wij ageerden toen nog tegen het voornoemde eskader, en deden ons uiterste vermogen, met splitsen en knopen, en lekken onder water waar wij bij konden te stoppen

Kort na den middag bekwamen wij wat meer koelte en zagen dat de admiraal van de Blauwe vlag te loefwaart achteruit gedeïnsd was. Wij deden toen sein om tegen hem aan te wenden, gelijk met de onzen geschiedde, maar hadden geen gevolg van onze dicht aanwezende schepen. Wij vernamen toen mede het eskader van de Roode vlag, als ook den Heer Generaal de Ruyter met eenige van zijn schepen aan lij van ons, waar wij voor den wind naar toe liepen, en stuurden den kapitein Panhuys⁷³) aan boord van den Heer de Ruyter, om van Zijn Edele te vernemen of wij tegen het Blauwe eskader zouden aan wenden, of bij hem blijven; waarom wij een wijle tijds met het voormarszeil op de steng lagen⁷⁴) om het adviesjacht de Kat, waar de kapitein Panhuys in was, alsook het adviesjacht van Jan Pijper van Enkhuizen in te wachten, hebbende al zijn riemen te boord, waarop de vijand hard aandrang om hun den pas af te snijden. Doch de kapitein Panhuys weder aan ons boord komende, rapporteerde om af te houden naar de Roode vlag, gelijk geschiedde, komende de admiraal binnen schoots op zijde, maar hadden weder geen gevolg, en van niemand gesecondeerd, hebbende een zeer gedevaliseerd schip, zoodanig dat wij het met geen vier pompen lens konden krijgen

Wij deden vier à vijf schoten naar den vice-admiraal Schram, schout-bij-nacht Vlugh, luitenant-kolonel Palm, kapiteins Anske Fockes, Toll, Sitter, de Boer van Enkhuizen met de Jupiter, en meer andere loefwaartsche van ons (alzo wij dragende hielden), dat zij af zouden komen ; maar zij bleven liggen, zoodat wij genoodzaakt waren weder bij te

71 Affuiten

72 Een houten opstelling achter den grooten mast voor het beleggen en doorhalen van loopend want.

73 Smion van Panhuys, kapitein der mariniers

74 M.a.w. bijgedraaid.

steken, vermits wij niet suffisant waren om tegen den vijand stand te houden.

Ter zelfder tijd zagen wij den admiraal van de Blauwe vlag (die van den kapitein Brakel weder afgeraakt was) geabordeerd door een brander van de Maas, en in den brand, dewelke aan lij van ons tot het water toe afbrandde, van den welken eenige derzelver, zoo officieren en matrozen, door onze schepen geborgen werden; doch de admiraal Montagu en zijn zoon, (zoo wij naderhand verstaan hebben) die zich mede te water begaven, verdronken,

's Avonds omtrent 9 uren scheidden de vloten van elkander (nadat wij tot dien tijd gedurig schutgevecht hadden gehouden). Wij legden het om de zuid, de wind O.N.O. en N.O.t Oosten, koers Z O. en daaromtrent. De vijand lag met ons heen, de Engelschen aan bakboord en de Franschen aan stuurboord van ons. De kapitein Kindt⁷⁵) voer aan boord van den Heer de Ruyter, om van Zijn Edele te verstaan hoe dat wij het met de vlag zouden stellen, de welke order kreeg met dezelve tot nader order te continueeren. Wij zagen ter zelfder tijd verre te loefwaart achteruit een groot schip van den vijand branden

's Nachts de koers als voren, met een mooi koeltje in de Hondewacht; zagen een schip van de onzen branden, hetgeen wij presumeerden van zijn eigen kruit gekomen te zijn.

Den 8^{sten} dito, Woensdag.

's Morgens de wind nog als voren : waren den geheelen nacht doende geweest met repareren ; waren zeer gedevalueerd zagen de Engelschen te loefwaart van ons, doch zij staken van ons af, om de N N.W., en wij om de Z.O. En wij stuurden het overleden lichaam van den Heer luitenant - admiraal van Ghent zaliger, en 27 a 28 zware, zoo arm-als beenlooze gekwetsten naar de Maas om in het naaste verband huis gebracht te worden, en hielden nog 34 gekwetsten aan boord. Bevonden mede op ons schip 10 dooden te hebben, die in de voorgaande bataille gebleven waren.

Van Ghent is begraven in de Domkerk te Utrecht. De admiraliteit van Amsterdam uitte haar dankbaarheid en waardeering voor haar luitenant-admiraal, door de volgende woorden⁷⁶) op het door haar opgerichte praalgraf te laten beitelen:

TER EERE VAN DEN ALLERHOOGSTEN GOD.
HIER LIGT
WILLEM JOSEPH BARON VAN GENDT.
GESPROTEN UIT EEN ZEER EDEL EN OUD GESLACHT IN
GELDERLAND .
ADMIRAAL VAN HET EDEL MOGENDE COLLEGE TER ADMIRALITEIT
TE AMSTERDAM.
KOLONEL VAN HET EERSTE REGIMENT ZEESOLDATEN.
EEN VOORBEELD VAN DE ERFDEUGD ZIJNER VOORVADEREN,
ONDER WIE HIJ TELDE MAARTEN VAN ROSSEM, DIEN OORLOGSBLIKSEM;
EN WALRAVEN EN OTTO, BARONNEN VAN
GENDT, ZIJN OOMS, NAMEN VERMAARD IN DEN OORLOG TEGEN
DRIE PHILIPSEN .
EEN DAPPER, BELEIDVOL, ONOVERWINNELIJK MAN.
EEN SCHRIK EN VREES VOOR DE VIJANDEN TE WATER EN
TE LAND.
BEKEND IN GEHEEL EUROPA DOOR ZIJN BEROEMDEN TOCHT
OP DE THEEMS.

75 De vlagge-kapitein van van Ghent aan boord van de „Dolphijn”.

76 Vertaald uit het Latijn.

EEN WARE KLIP VOOR DE ZEEROOVERS, DIE, DE ZEE VOOR
DE BATAVEN ONVEILIG MAKENDE, HIJ VERSTROOID EN
GEVANGEN GENOMEN, EN (WIER SCHEPEN) HIJ VERBRAND
HEEFT.

NA ZULKE GROOTE DADEN MANHAFTIG EN GETROUWELIJK
VERRICHT TE HEBBEN, HEEFT DEZE DAPPERE HELD, OP DEN
7^{den} JUNI VAN HET JAAR 1672 IN DEN SLAG TEGEN DE
ENGELSCHE EN FRANSCHE VLOTEN DOOR EEN KANONSKOGEL
GEDOOD ZIJNDE, ZIJN KRACHTIGE ZIEL AAN GOD, ZIJN
SCHEPPER, TERUGGEGEVEN.

VAART WEL, REIZIGER.

DE EDEL MOGENDE HEEREN VAN HET DOORLUCHTIGE
COLLEGE TER ADMIRALITEIT VAN AMSTERDAM HEBBEN DIT
GEDENKTEEKEN TE ZIJNER EER EN NAGEDACHTENIS DOEN
OPRICHTEN.

De dood van van Ghent werd algemeen betreurd, te meer omdat hij stierf in de kracht van zijn leven. „In korte jaaren van een landsoldaat een treffelijk Zeeoverste geworden", mocht men voorzeker nog veel van hem hebben verwacht indien hij nog eenigen tijd voor den Zeedienst zou zijn bewaard⁷⁷). In 1667, vóór, tijdens, en na den tocht naar Chatham hebben de regeering en zijn maritieme chefs hem de moeilijkste, belangrijkste en meest eervolle opdrachten verleend; tot vier maal toe, in 1666, in 1667, in 1671 en in 1672 belastte men hem met het bevel over een der drie groote eskaders van onze vloot; nimmer heeft hij het in hem gestelde vertrouwen beschaamd; met veel beleid, plichtsgetrouw en onbevreesd, heeft hij steeds tot volle tevredenheid van zijn Meesters hun last volvoerd. Van moeilijkheden, met wien ook, hooren wij niet; zelfs toen hij den bij diens officieren en matrozen zoo geliefden Cornelis Tromp in het bevel over onze voorhoede verving, vernemen wij alleen van „liefde en affectie" te zijnen opzichte; van eenige „difficulteit" is geen sprake. Ongetwijfeld heeft ook de Ruyter, die hem zoo hartelijk welkom heette toen hij zich als luitenant-admiraal meldde op de vloot, die de nederlaag van den 4^{den} en 5^{den} Augustus 1666 moest wreken, hem zijn vertrouwen en toegenegenheid geschonken; en naast Aert van Nes, de Ruyter's persoonlijken vriend, en Adriaen Banckert, den man die het best in den slag, volgens de bedoelingen van zijn opperbevelhebber, wist te handelen, moet ook van Ghent een belangrijke plaats hebben ingenomen onder die aanvoerders op wie de Ruyter in alle omstandigheden kon rekenen.

Bij mijn onderzoek naar van Ghents verrichtingen als admiraal heb ik geen persoonlijke bijzonderheden van eenig belang gevonden, als „mensch" heb ik hem niet leeren kennen, naar zijn ouders, zijn geboortejaar, zijn huwelijk, zijn nageslacht, heb ik niet gezocht. Genealogische feiten zullen Hare Majesteit de Koningin niet geleid hebben tot Haar besluit den naam VAN GHENT te doen voortleven bij de Nederlandsche Zeemacht; het zijn zijn daden als aanvoerder van smaldeelen, eskaders en vloten in talrijke ondernemingen tegen den vijand, op de rivieren van Edinburg en van Londen, op de Noordzee en op de Afrikaansche kust, die hem die hooge eer waardig hebben gemaakt.

Moge zijn naam de opvarenden van het schip, waarvan hij de peter mag zijn, met zijn geest bezielen.

J . C . M . WARNSINCK

77 Brandt, p. 672.